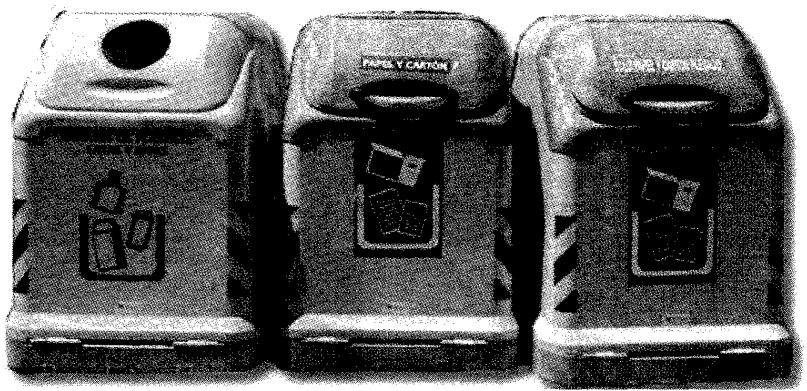

הבקבוק, קליפות המלפפונים, החולצה הישנה של הילד, אריזת המתנה, המקור הישן... הכל הכל מתמחר וחוזר אלינו חזרה בפרצוף חדש ואריזה מבהיקה. כדור הארץ מתכסה באשפה וכולנו נקראים להתגייס כדי להציל אותו מאיתנו. רק שבדרך נאלצים הצרכנים הקטנים לשלם על חוקים סביבתיים, והגדולים והעשירים? הם יוצאים בזול.

ט. כץ

מה שהיה

הוא שיהיה

אם רק תחכו קצת, ותכולו לנסוע על כביש בניחוח שוקולדי: להתרכז, לשאוף הרבה אוויר ולקחת לריאות עשן מכוניות מהול בארומה של שוקולד מריר. לא מאמינים? ובכן, שני קאטרפילרים צהובים שעמדו בשבוע שעבר ליד בנין עליית ברמת גן, התחילו כבר בעבודה. הר אפור וקטן של הריסות בטון ומתכת, הוא המזכרת כמעט האחרונה למפעל השוקולד "עלית" שבישם את האיזור במשך עשרות שנים. 98 אחוזים מ-30 אלף טונות הפסולת שנצברה באתר, תמוזזר ותשמש חומר גלם לתעשיית כבישים. "מהפך", מסכם את העניין הכלכלן הסביבתי דני מורגנשטרן, "בעבר היו הקבלנים מפיצים את פסולת הבנייה לאתרים שונים ומשונים, ומשליכים אותה ממש בכל מקום. היום? היום קיימים איפה וקנסות כבדים. היתר בנייה ניתן בצמוד להיתר הריסה. הקבלן חייב להתקשר עם מהנדס שממכת את הפסולת, ועם קבלן פינוי וקליטה של פסולת בנייה".

בקיצור, חסל סדר השלכת בטון ומתכת על כלנית נדירה שלא עשתה עוול לאף אחד ורק רוצה לפרוח. מצד שני, קבלני השיפוצים עוד חוגגים. הם, במקרים של שיפוצים ללא שינוי קו המתאר של הבניין, לא זקוקים להיתר בנייה. כאן אתם כבר יכולים להמשיך לספר את הסיפור, המכולה מזהה ליד הבניין שבוע שבויעים, מתמלאת עד תום כשבברי בלוקים ובמוטות מתכת, חגיגה לילדים, ואז מוסעת לאן שהוא מוזמן. ייתכן מאד שאירים נדיר או לטאה אנדמית יירמסו תחת גוויות המטבח הישן שלכם, ללא תקומה.

מיחזור פסולת בניין היא חיסכון אדיר בשינוע, באנגריות, בחומרי מתצבה, במתכות ובמינרלים, מסביר מורגנשטרן ל"יתד נאמן". "מרסקים את הבטון והבלוקים, מסננים עם נפות וממיינים את הגרגירים על פי גודל לשימושים שונים. כך חוסכים עלויות כבדות וגם מונעים זיהומים סביבתיים של פסולת המחלחלת למי תהום, של אנרגיה מכובדת וגוי חממה, של נוזל לנוף (בגלל חציבה), של מתכות מחלות ועוד".

גלגל חוזר, העולם מתמחר

כך או כך, העולם מתמחר לו. היום ממחזרים כל דבר, ממש כל דבר והכל תלוי במוטיבציה ובכסף. (על מה ממחזרים ואיך, במסגרת). השאלה היא טכני כלכלית. לעיתים מדובר בטכניקה מסובכת ומורכבת, ולעיתים קרובות מדובר בסכומי כסף גדולים המעמידים בסיוע שאלה את הכדאיות הכלכלית של המיחזור (ואם תשאלו את שוחרי איכות הסביבה, הם יסבירו שהמחיר תמיד כדאי, משום שעל החישוב להתייחס לנוזל הכללי שייגרם לכדור הארץ לא הפסולת).

קחו למשל את גרמניה שממחזרת את עצמה לרעת. מטרת העל של גרמניה היא להגיע למצב של כלכלה מחזורית, שלא מייצרת פסולת אלא משתמשת שוב ושוב באותם חומרי גלם. 84 אחוזים מהפסולת שמייצרים הברלינאים מועברת למיחזור, והם עדיין לא מרוצים וממשיכים לעבוד קשה על הטמעת אידיאלים של מיחזור בקרב המון העם הדואג לסביבה.

איך מה לומר, הברלינאים ממחזרים כל דבר שזו, החל מבקבוקי שמפו, דרך בגדיי ושלת מוצרי טקסטיל, ועד דברי נוי, פלסטיקים שונים ומגוון עצום של מוצרים. הודעת המיחזור מוטמעת עמוק בהרגלי הצריכה של הגרמנים, ובצורה מודרנית כי הלקוחות מתייפיים לקחת את הפיצה כמו פיצה ברום וכלי המיחזור (לא להאמין שמדובר בייקום שאוכלים עם הידיים), כדי להתפטר מהעול הכבד של "איפה נמצא את פח מיחזורי הנדיר ומה נעשה עם הקרטון".

אורח רבוגע שמבקר בברלין, מתעניין פחות בעובדה ש כ 99 אחוז מפסולת הבנייה שלה ממחזרת, הוא עוסק בהישרדות מעשית ובלהתמצא בשלל צבני הפחים בעיר. קודם כל הוא לומד להפריד את האשפה לחמש שקיות שונות, כל אחת בצבע שונה - אחת לנייר, אחת לפלסטיק, אחת לזכוכית, אחת למתכת ואחת לחומר אורגני. כל יום מתבצע איסוף זבל מסוג אחר. מהר מאד הוא מתנדבן שלחיות האפורות עם המכסים החומים יש את השליח את הזבל האורגני - מ"קלילות תפוזי הדומים עד רשע קצוץ. הכל מועבר למערכת ה"ביולוגוט", המפיקה מן הזבל

קומפוסט שנמכר אחר כך על ידי חברת המיחזור. המיכלים הירוקים מיועדים לזכוכית (בעיקר בקבוקים), והמיכלים הכחול-ים הם הכתובת לנייר שעושה את דרכו למיחזור. ומה עושים עם חפצים מעצבנים בגודלם שאותם אי אפשר לקפל, לקמט ולדחוס למיכל אשפה, כמו מקרר או מכונת כביסה? ובכן, בברלין ממוקמות עשרות נקודות איסוף בהן אפשר להתפטר מהמשישים הללו באופן סופי. נקודות האיסוף עושים המכשיר-ים את דרכם למפעלי מיחזור משוכללים, שם מפרקים אותם לגורמים, מתענינים בכל פיסת גומי והופכים אותה לתכליתית.

הגדולים מזהמים, הקטנים נקנסים

"עו, למה שלא נהיה כמו גרמניה?", שואלים אנשי איכות הסביבה בארץ, "אם הסקנדינבים יכולים למחזר והגרמנים הולכים עד הסוף עם הענין, למה שרק אנהנו נלכך את ארצנו הקטנה?". כך מתלהבים כל הירוקים באשר הם, וממהרים לקנוס את הצרכן הישראלי הקטן והעני בשקל על כל שקית ניילון.

נדגיש, כולנו מסכימים שקשיות הניילון הם מפגע מעצבן, יש להן נראות ציבורית גדולה, הן מחפרות בפארקים, נטפלות לעצים ומלפפות שיחים. מי לא שמע סיפורים מעציבים על צבי ים, לווייתנים, דולפינים ומושבות אלמוגים שנחנקו משקיות ניילון? מי לא הצטער מול דיווחים על יעלים בשמורות טבע באילת שנחנקו משקיות ניילון? ד"ר בני שלמון, ביולוג של רשות הטבע והגנים, סיפר על זאבים ושועלים שניזונו מבזבלות פתוחות, בלועים קציר שקיות ניילון ומתים. רק שהתחושה הכללית נוחה של הישראלי הקטן היא שהצרכן האנומי, הואו שלא עומד בראש דירקטוריון של הברה בעלת מחזור סכפים של מליונים, הוא נדרש לשלם מס שיש איכות סביבה. והגדולים? הם הוטמעים בששון את הסביבה, הם מזורמים שפכים לנחלים ושמורות טבע, וכלפיהם לא ננקטים צעדים אופרטיביים.

הנה למשל, בגרמניה מועל לטל המיחזור לא רק על הצרכן הקטן והחלש, הציננים הם אלה שמנעים את גלגל המיחזור. תקנה שפועלת ונאכפת בגרמניה מחייבת את הסוחרים לקבל בחזרה כל אריזה של מוצר שמכרו. ואכן, מספר שנים לאור החלת עקרון "המזהם משלם" - שלפיו מי שמייצר מוצר מוצרים שיש בהם פסולה מחויב לאסוף ולמחזר אותם - ירדה כמות האשפה בגרמניה בעשרות אחוזים!!! לאחר עשור ויותר ממשך שיעור המיחזור לעלות, תוך צמצום ניכר בכמות האשפה העירונית.

לוגו "ההקודה הירוקה" המודפס על מוצרים בגרמניה, מעיד על כך שהיצרן שילם את דמי הרישיון לאיסוף, מיון ומחזור האריזות. בקיצור, עלות שלבי המיחזור מגולמת במחיר המוצר, וכעת אפשר להשליך את האריזה למערכת איסוף שעוברת ללא דמי טילוק אשפה.

"שימו לב", אומר הישראלי במיריות, "חוקוק בארץ הזו חוק סביבתי מובהק, חוק הפיקודן, ומה קיבלנו? בבקבוקי שתייה קלים יותר ואחוז נמוך של בקבוקים ממוחזרים. כעת מסכימים ליישם שקשיות הניילון שלי חונקת את העולם ומתכוונים לקנוס אותי על

כל שקית עלובה. רק שהחוקים, למשל האחים עופר, ממישים לזהם את המדינה". בקיצור, הקשר של הון? שלטון? סביבה? רק מרגיז את הצרכנים וגורם להם להרגיש נסחטים ולחפש בנרות "כמה יעלה לי החוק הסביבתי הבא". ולא מדובר בטיעון פופוליסטי של עניים נגד עשירים; "האחים עופר הם הבעלים של מפעלים מזהמים רבים באזור חיפה ובאזורים נוספים בארץ", אומרים בעמותת "מגמה ירוקה". המפעלים "רוחם אמפרט" ו"תרוכות ברום" שבבעלותם הרגו במשך שנים מתקן זיהום האוויר בשיעורים שהגיעו לעשרות אלפי אחוזים. מפעל "ירשים" שבבעלותם מזהם את נחל הקישון. האחים עופר הם גם הבעלים של "צים", ששכרה רצועת חוף בראשיתם במפרץ חיפה בדרכים מפוקקות והפכה אותה למי גרש אחסון מכולות".

מה עושה המדינה נגד החוקים שמוזהמים? ובכן, ועדת הפנים והגנת הסביבה קיימה דיון בעקבות דו"ח המשרד לאיכות הסביבה, בה, שמיפה את מקורות הזיהום התעשייתיים המרכזיים בישראל. הועדה המינה את מנהל 20 המפעלים, זוכי המקומות הראשונים ים, להשתתף בדיון. אולם רק שניים מנציגי המפעלים המופיעים ברשימה טרחו להגיע, נציג של חברת "אבן רסיד" של סולל בונה, (מקום 14 ברשימה), ונציג של חברת החשמל (אחריות על שמונה מהמפעלים המופיעים בדיון, כניהם מקומות 1 3 4 המכובדים). העדרות בולטת ביותר נרשמה מצד נציגי המפעלים המדורגים בשני המקומות הראשונים ברשימה, "רוחם אמפרט" ו"מפעלי ים המלח".

יזר העדיה, אופיר פינס, קבע כי המפעלים אינם עומדים כיום בתקני זיהום אוויר המיושנים מ-1986. והרבה יותר מזה, הוא הוסיף ואמר כי המשרד להגנת הסביבה עושה את מלאכתו "לצאת ידי חובה", המשרד מנגן סלחנות כלפי התעשיינים ונקט במדיניות של שיחות מוטיבציה במקום איכפה חסרת פשרות". מפעלים מסוימים מקבלים "היתר רעלים" שתקף למספר שנים, ועם הם חורגים מתוך ביטחון ששטנות הצדק טוחנות לאט וכלכל, במקרים רבים עורכים המפעלים בדיקות ניגור לעצמם. בקיצור, הסלחנות הבלתי נסבלת כלפי הגדולים, ומיזר הדיון עד אחרון השקל של העניים בנין שקיות הניילון, מרוקנים את האוויר מבלון המוטיבציה של האזרחים. "המדינה מעונינת למזער נזקים סביבתיים? היא שואפת להיות אירופה?", שואל האזרח כבעס, "למה לא? אבל שבראש ובראשונה יטפלו במזהמים הכבדים, אלה שהשפכים התעשייתיים שלהם מרעילים את הנחלים, את מפרץ חיפה ואת הים התיכון. שרק אחר כך יטפלו בשקיות הניילון שלי. רק שאל הרבה יותר לדרוש ממני שקל על כל שקית, מאשר לדרוש מבתי היוקוק בחיפה להפחית את כמות היהודים והשפכים".

"יש יותר ממהשר בתחושת האזרחים במדינה", אומר ל"יתד נאמן" גלעד אוסטרובסקי מעמותת "אדם, טבע ודין". "אינן ספק שבעלי ההון משתמשים בקשרים ובעוצמה כדי לרכך חוקים ולעקוף נהלים. אולם העובדה המעציבה הזו לא פוטרת כל אזרח מלדאוג לסביבה ולרתום את חלקו למניעת הזיהום. בלי שום קשר לאלה שמוזהמים, כל אחד מאיתנו חייב לרתום את כוחותיו

